

Head kolleegid!

Lapsepõlv, kasvatus ja haridus tõmbavad kirglikku mõttevahetusse neidki, kes muidu naljalt sõna ei võta.

Me kõik oleme kunagi lapsed olnud ja järelkult saame end sel alal rohkem või vähem eksperdiks pidada. Ent teise inimesena elamise kogemust pole meist kellelgi. Kas oleme valmis tunnistama, et laps ongi teine inimene kõigi oma eripärade, huvide ja tahtmistega? Just nimelt täisväärtuslik omaette inimene, subjekt.

Lapse õiguste konventsioon näeb last õigussuhte aktiivse osalisena, kellele aastad lisavad küpsust ning koos sellega iseseisvust ja kaasarääkimise õigust. Mõistagi kehtivad inimõigused ka iga lapse suhtes. Sellele lisaks on lapsel ka oma erioigused: õigus areneda, end puudutavates otsustes kaasa rääkida, puhata, mängida ja olla niisama.

Mitmes Euroopa riigis küsitakse: kas operatsioon *Wunderkind* on lapse parimate huvides? Tõesti, mõtteainet siin jagub. Kas vastus peitub professor Suvianna Hakalehto-Wainio sõnades: „Konventsiooni eesmärk on kaitsta last igasuguste tema arengule ja heaolule kahjulike riskide eest tema kõigis tegevusvaldkondades“?

Mõistagi ei tähenda eelöeldu, nagu poleks lapsel kohustusi. Juba enne täisikka jõudmist tuleb õppida tundma ühiskonda ja harjuda arvestama teiste õigusi ja huve ning taluma erinevat, olgu või närvidele käivat.

Küllap näib see kõik paljudele enesestmõistetav, ent Eesti õigust lähemalt uurides leiame, et lapse parimate huvide esikohale seadmine tegelikkuses alati ei kehti, vahel ei taibata lapse õigustele mõeldagi. Nii näitab Ksenia Žurakovskaja-Aru, et vangile lähedastega kohtumist võimaldades hinnatakse ennekõike vangi käitumist. Kohtumine on justkui preemia. Aga kuhu jääb lapse õigus kohtuda oma ema või isaga? Isegi siis, kui too on vangis.

2016. aastal jõustuv uus lastekaitseseadus on saanud palju tähelepanu. Lapse perest eraldamise reegleid on selles täpsustatud, tegelikult kitsendatud, ent uue seaduse vastuvõtmisel võeti need uuesti luubi alla. Pereellu sekkumise piire ja lapse huvide kaitset analüüsib Ene Ahas. Lapse õigusi kohtumenetluses uurib Kristjan Kask. Küsimus, kas kool peab olema korrakaitseasutus, on hetkel veel vastuseta, ent Anneli Soo kirjutab koolis korra tagamisest kehtiva õiguse järgi. Kristiina Albi saatjata alaealiste käsitus muutub pagulaskriisi tõttu üha aktuaalsemaks.

16-aastaselt noorel on linna- ja vallavolikogu valimistel valimisõigus, ent näiteks iseseisvalt autot juhtida ta ei või ja täielikku teovõimet tal ei ole. Andres Aru ja Kristi Paron selgitavad lastele otsustusõiguse ja vastutuse järkjärgulise usaldamise olulisust. Ka tänavusel Riigikohtu kaasuskonkursil vaetakse just vanusepiiride teemat.

Teemasid, mis sellesse Juridica numbrisse ei jõudnud, on palju. Igale lapsele tasuta võimetekohase ja korraliku põhihariduse tagamine sõltumata peretaustast, elukohast ja emakeelest on õiguskantsleri ettekande alusel Riigikogu vaagida.

Head lugemist, edasimõtlemist ja -kirjutamist!

Prof Ülle Madise
Eesti Vabariigi õiguskantsler